

De wereld bestaat echt niet uit 'racisten' en 'niet-racisten'

Als racisme in de actualiteit opduikt, wordt de wereld vaak opgedeeld in twee groepen: de 'racisten' en 'niet-racisten'. 'Deze kunstmatige opdeling brengt ons geen stap dichterbij een oplossing,' zeggen Hanne Vanheusden en Thomas Peeters van ORBITvzw. Ze pleiten ervoor het debat anders te voeren en racisme met structurele maatregelen aan te pakken.

Brussel, 26 januari 2018 - Recent was racisme opnieuw voorpaginanieuws. Er was de heisa rond de kersverse [miss België](#) die op twitter racistische reacties kreeg omwille van haar herkomst. En net daarvoor was er de dame met zwarte huidskleur die niet achter de toonbank mocht komen in de [Panos van Zottegem](#). Gelukkig bleven de verontwaardigde reacties niet uit. Maar al snel vervielen we daardoor eens te meer in hetzelfde gemakkelijke verhaal: de Panos-uitbaters en de twitteraars werden in het kamp van de 'racisten' geduwd. De verontwaardigden in dat van de 'niet-racisten'. En daar stonden we dan.

Racisme is een ideologie

Er is niets mis mee om een kat een kat te noemen. Racisme is racisme. Tegelijk is het niet verboden na te denken over hoe we die terminologie slim kunnen inzetten om racisme te keren. Wie racisme diepgaand wil aanpakken, boekt geen voordeel door mensen als 'racisten' te bestempelen. De ervaring leert dat het gesprek daar vaak stopt: hij is een racist. Klaar. Het fenomeen racisme zit veel complexer in elkaar. Racisme is een ideologie. Het is niet louter een attitude van een aantal burgers, noch iets zuiver genetisch of iets dat te herleiden valt tot een uitspatting van extreemrechts denken.

Racisme is een mens- en maatschappijvisie met eigenzinnige ideeën en gedragingen. Het is een oud gedachtengoed dat zich wereldwijd in verschillende vormen heruitvindt. Een herkenbaar voorbeeld is het Belgisch koloniaal project in 'Belgisch Kongo'. Niet alleen sommige politici, maar ook een deel van de missionarissen schreven toen merkwaardige beschouwingen over zwarte mensen bij elkaar. Zoals in [volgend dagboekverslag](#): *"De zwarten zijn kinderen, ze zeggen en doen wat des kinds is, geen mannelijk woord, geen redenering, geen verstandige praat"*. Dergelijke beschrijvingen staan niet op zich, maar verwijzen naar de toen gangbare paternalistische houding ten aanzien van de Congolezen: ze moesten en zouden beschaafder worden. Het koloniaal project is een voorbeeld van hoe racisme als ideologie een sterke invloed kon krijgen op een brede laag van de bevolking. Het kolonialisme is gedurende jaren een fundament geweest waarop de racistische ideologie – ook intentioneel - verder kon bloeien. Velen zagen er decennialang geen kwaad in.

Het koloniale denken in een ander jasje

Dankzij recent onderzoek en reacties van zelforganisaties, campagnes en historische analyses is het vandaag voor vele mensen glashelder dat racisme en het koloniaal gedachtengoed hand in hand gingen. De vraag is of we er ons van bewust zijn hoe sterk racisme nog leeft in ons eigen denken. Want de ideologie die ten tijde van de kolonisatie sterk werd ingepeperd is niet verdwenen. Ze heeft alleen een nieuw jasje gekregen. Anno 2018 focust het racistisch gedachtengoed zich op de 'vreemdelingen', de geloofsovertuigingen en de cultuurverschillen. We neigen daarbij sterk naar het homogeneïsme: iedereen moet hetzelfde zijn, en liefst zoals 'de witte Belg', want "onze manier van leven is superieur." De gelijkenissen tussen racistische uitspraken vandaag en het

dagboekfragment zijn treffend. Racisme is een ideologie die onze vroegere én huidige samenleving blijft opdelen in een winnende en verliezende partij.

Racistische voorvallen houden ons spiegels voor

De Panos- en de miss België-kwestie zijn daar straffe voorbeelden van. Het is zinvol en broodnodig om deze flagrante gevallen van racisme te blijven aankaarten. Het wordt echter nog interessanter wanneer we ze volop benutten als spiegels die ons voorgehouden worden en bevragen: hoe ver staan we als samenleving in de aanpak van racisme? Hoe is het gesteld met mijn eigen racistische beeldvorming? En hoe kunnen we ook aandacht hebben voor die andere, meer subtiele maar even vernederende en kwetsende vormen van racisme?

Te vaak worden gemediatiseerde racistische voorvallen echter geen spiegels, maar bliksemafleiders die de aandacht wegtrekken van racisme als structurele maatschappelijke realiteit. In geen tijd worden twee kampen tegen elkaar opgezet die elkaar proberen te overtuigen van hun eigen waarheid. Meestal beginnen de debatten met een beschuldiging van racisme en eindigen ze dan in uitspraken zoals: "ik ben geen racist wat ik heb drie Marokkaanse vrienden!". Of "[Zottegem is niet racistisch.](#)" Met dat soort gevechten geraken we geen stap vooruit. Het is te makkelijk om te stellen dat we zelf niet vatbaar zijn voor racisme. Niemand is immuun voor de racistische ideologie, ook mensen die racisme aanklagen niet.

De wortels van racisme aanpakken

Het is daarom interessant het debat anders te voeren en een andere focus te kiezen. De vraag is niet zozeer of de Panos-uitbaters of Miss-België-twitteraars 'racisten' zijn. De vraag is eerder waarom ze racistisch handelden en waarom we zelf nog veel te vaak in racistisch denken vervallen. En vooral: wat we daar als samenleving aan kunnen doen.

Als racisme op de schop moet, dan moeten we dieper graven en tot de wortels doordringen. Een paar voorbeelden: wat onderwijzen we vandaag aan jongeren over kolonisatie? In hoeverre streeft mijn school, organisaties, bedrijf, levensbeschouwelijke gemeenschap,... naar culturele en religieuze diversiteit bij vrijwilligers, sprekers voor studiedagen en beroepskrachten? Hoe wordt er gepraat over "de ander" in mijn sportclub? Welke racistische grappen worden gemaakt tijdens vergaderingen? Stimuleert het huidige woonbeleid ontmoeting van mensen van verschillende socio-culturele achtergronden?

Gevraagd: structurele maatregelen

Racisme verscheurt. Het is een structurele weeffout die onze samenleving niet kan verbinden, maar alleen uit elkaar doet vallen. Wat goedkoop herstelwerk zal de nieuwe superdiverse migratiesamenleving weinig vooruithelpen. Structureel racisme kan maar succesvol aangepakt worden als we voor structurele maatregelen gaan, in alle samenlevingsdomeinen: huisvestingsmarkt, arbeidsmarkt, onderwijs, uitgaansleven, zorgsector, (sociale) media, enz.

Indien structurele, op elkaar afgestemde maatregelen uitblijven, zou volgende voorspelling wel eens werkelijkheid kunnen worden: we zijn begin 2024. Binnenkort zijn het federale verkiezingen. Racisme tiert nog altijd welig. Er is nochtans volop media-aandacht voor racisme. Regelmatig halen voorbeelden van flagrante racistische drama's alle voorpagina's. Wat daarop volgt lijkt wel een voorgekauwd scenario: politici en een aantal burgers uiten

hun verontwaardiging. De betrokkenen distantiëren zich: "ik ben geen racist!" Er wordt gevraagd om concrete acties. De overheid geeft daar af en toe gevolg aan met enkele symbolische initiatieven en campagnes. De rechtbank veroordeelt sporadisch een dader, maar het structureel racisme wordt ongemoeid gelaten. Na enkele dagen gaat de hetze weer liggen. Tot een volgende crisis zich aankondigt. En hetzelfde mechanisme zich in gang zet.

Kiezen we voor dat scenario? Of gaan we volop voor een gecoördineerde, ambitieuze aanpak van racisme in alle samenlevingsdomeinen, een aanpak die het denken in de valse opdeling 'racisten' en 'niet-racisten' overstijgt. Wij kiezen voor de tweede optie. Jij?

Thomas Peeters, stafmedewerker racisme & diversiteit ORBIT vzw

Hanne Vanheusden, stagiaire ORBIT vzw